Quan la DEC va ser una conselleria a l'ombra...

Joaquim Arenas i Sampera

Aquell dissabte del mes de juny de 1972 al matí, el Palau Dalmases del carrer Montcada, concretament la sala Lluís Millet, era plena de banda a banda de professors de la Delegació d'Ensenyament Català (DEC). Tots ells posseïdors del certificat de la JAEC que els acreditava acadèmicament per a fer classes de català en centres socials i escoles que, sota l'empara d'Òmnium Cultural (ÒC), exercien la docència de la llengua a Barcelona i rodalia.

Eren convocats per la DEC d'aqueixa institució que n'exercia l'organització. Era la primera vegada que hom els reunia com a col·lectiu. Les expectatives no es dissimulaven en llurs rostres. En tots, però, hi havia l'empremta d'aquell dia ple d'il·lusió, per a uns ja llunyà i per a d'altres no tant, que s'havien presentat per a obtenir el certificat de capacitació que els acreditava com a professors *oficials de la JAEC.* L'organització i realització de les proves que havien de superar en aquell moment bé poden ser qualificades de singulars, atès el procediment que seguien i que valoraven l'acte de l'examen com un fet transcendental per a la vida cultural i el redreçament del país. Acolliment i comiat carregats d'un to humà, d'esperit de fidelitat a la llengua i de seriositat alhora. Hi ha engrunes en la vida que no es paeixen mai.

El contingut de la reunió convocada al Palau Dalmases era exposar les previsions que oferia portar a la pràctica la Llei d'educació general bàsica (LEGB) de 1970 segons els treballs d'estudi que havien elaborat alguns professors de la DEC que s'havien constituït en equip de treball amb el nom de Grup Promotor.

Es va considerar que fins aleshores les classes de català eren fetes fora de l'horari escolar i, si es feien dins, s'havia de comptar amb la bona voluntat del centre i de l'alumnat. Existia, en aquesta circumstància, una viva preocupació per part del professorat: professional, per la feble situació a l'escola, i inseguretat econòmica, car segons el nombre de les classes fetes es percebien els honoraris, que podien variar substancialment d'un mes a l'altre.

Seguint en la línia del Grup Promotor de dinamitzar i de donar un nou impuls a les classes de català, s'exposà el Pla d'Actuació experimental que Maria Lluïsa Coromines i Joaquim Arenas havien preparat per a aplicar a Santa Coloma de Gramenet el curs següent, amb l'aprovació de Joan Triadú, secretari general d'Òmnium Cultural, i de la Junta directiva d'ÒC.

Un fet concret actuà d'alçaprem per a afrontar una nova situació: la constatació de la inscripció d'alumnes d'edat escolar en els cursos de català organitzats per la Diputació de Barcelona a la Biblioteca Popular Valls i Taverner de Santa Coloma, cursos als quals s'havien inscrit molts més infants dels que hom podia admetre. Els professors ja esmentats, responsables dels cursos, davant el problema i insistent demanda dels pares, van estudiar, dins la dinàmica pròpia del Grup Promotor, de dur l'ensenyament de la llengua al si de l'escola, l'única i més escaient manera de fer-ho per a poder atendre els interessos de tots els alumnes de la població.

El projecte que s'exposava i que contenia el pla era tan professionalitzat com era possible en aquelles circumstàncies i podia servir de model per a altres indrets en cursos posteriors.

Cal esmentar-ne alguns principis: Les classes de català s'havien de fer dins l'horari escolar i per a tots els alumnes de la classe. I amb un total de dues hores a la setmana. / Els professors cobrarien per mesades segons el nombre d'hores de classe professades. / No s'hi comptava, però, la seguretat social. En general les expectatives de la reunió convocada i massiva foren satisfetes en grau superior. Pensem que en cap escola de Santa Coloma no es feien classes de català en aquell moment.

Amb aquella reunió al Palau Dalmases es volia resoldre el primer problema, que era trobar una sortida més digna a la situació del professorat a l'escola i trobar els ensenyants necessaris per a iniciar el curs. I una altra qüestió que calia solucionar paral·lelament i immediata seria la preparació pedagògica i la coordinació d'aquest professorat, que ara sí que veia un horitzó nou en el qual s'albirava un grau de professionalitat gens menyspreable. Per tant, els professors participarien en seminaris de treball, remunerats, amb una freqüència quinzenal. Es vetllaria, no sols pel fet quantitatiu del nombre de cursos i de classes, sinó també per la dignitat professional. Per la qualitat de l'ensenyament i la responsabilitat pedagògica, doncs.

El Pla d'Acció de Santa Coloma serví de paradigma per a noves aplicacions

Sense caure en triomfalismes, però, davant el fenomen de dur el català a l'escola en un marc legal de permissió —LGEB—, amb una estructura molt més coherent, amb un col·lectiu de professors que podien fer de la docència la seva professió, si més no parcialment, amb una garantia de qualitat atorgada, no sols pels certificat de la JAEC sinó també per la coordinació continuada del professorat. Tots els presents es van adonar que l'ensenyament del català començava a entrar a l'escola per la porta gran.

Aquest punt d'arrencada i de renovació acceptat i participat pels professors va fer de la DEC l'organisme promotor i organitzador més rellevant de l'ensenyament de la llengua del país i dels Països Catalans en els anys posteriors, quan es va prendre com a paradigma el Pla d'Acció de Santa Coloma.

Val a dir que aquest protagonisme dels professors va dur a la creació d'un equip pedagògic (EPD), elaborador d'eines didàctiques, autor del primer programa oficial escolar de llengua catalana, encomanat pel MEC (Ministeri d'Educació i Ciència), creador de llibres de text de llengua i de ciències socials d'abast nacional, és a dir, abraçant tots els Països Catalans, els primers i potser únics amb aquesta orientació que s'hagin editat mai. Formaven l'EPD: Ernest Sabater, Carme Alcoverro, Josep Pasqual, Enric Larreula i Joaquim Arenas.

La DEC disposava d'un equip de direcció que encapçalava qui subscriu aquest article amb secretaria específica gestionada per Ernest Sabater, professor d'una gran preparació i coneixedor de l'experiència basca d'extensió de l'euskera. S'editava el *Butlletí Interior de Seminaris de la DEC*, des de 1976 convertit en la revista *Escola Catalana*, per a informació i formació actualitzada dels professors. Era una eina de participació. Disposava igualment d'una biblioteca especialitzada en obres de didàctica de la llengua i de lectura per a alumnes.

L'octubre de 1972 s'inicien les classes de català a Santa Coloma de Gramenet amb 4.500 alumnes el primer any d'implantació. I així es feia realitat la plasmació del Pla d'Acció exposat aquell matí de juny de 1972. L'entusiasme per la llengua en un lloc tan dur, sociolingüísticament parlant, mogué un grup de professors —Palacios, Sandiumenge, Roca i alguns més, el nom dels quals no recordo— a traslladar llur residència a aqueixa població a fi de donar testimoni eficient de la necessitat de normalització de la llengua.

El Pla d'Acció de Santa Coloma serví de paradigma per a noves aplicacions, com va ser en els barris de Sants i Hostafrancs de Barcelona l'any següent i en la Zona Franca en 1974. I a tot Catalunya, on Òmnium Cultural era present.

Promogut pels mateixos professors també el curs 1974 s'organitza, a Cornellà de Llobregat, la campanya «*Català a l'escola l'any que ve*», que obtingué un resultat de 3.400 alumnes matriculats en el paràmetre de classes establert en el Pla d'Acció. Igualment al Prat del Llobregat es començaren, tot i ser prohibides per la Inspecció d'Ensenyament, inicialment.

Els professors de català varen exercir de docents qualificats, expandint l'experiència a totes les comarques catalanes per mitjà de les delegacions territorials d'ÒC, que varen aconseguir l'ajut econòmic de més de cinquanta ajuntaments, col·laborant amb les juntes directives comarcals i sobretot amb la Junta Nacional. L'Ajuntament de Barcelona, per cert, va ser el que s'hi negà en primera instància amb el famós **NO** dels divuit regidors en època de J.M. Porcioles. També curaven

de la introducció de classes a les escoles privades i religioses o a donar assessorament quan ja havien pres la iniciativa.

En 1977, una enquesta passada a totes les delegacions comarcals d'ÒC donava una xifra de més de 172.000 alumnes que rebien ensenyament de català.

De la tasca general d'estudi, discussió, ensenyament i de coordinació d'escoles amb voluntat de ser catalanes impulsada per l'EPD, en sorgí el model lingüístic escolar que tindria per premissa: **Escola catalana en llengua i continguts**. El raonament era irrefutable: ***l'escola d'un país s'ha de realitzar en la llengua del país.***

Ara bé, no tot eren flors i violes. Ni de bon tros! Va existir un element cohesionador, voluntat de no sentir-se vençuts. Així, doncs, entre els membres de la junta directiva d'ÒC —Riera, Cendrós, Vallbé, Puig i Bagués amb l'assessorament tècnic de Joan Triadú—, els professors de català i les juntes de les delegacions comarcals mostraren voler progressar de manera continuada i eficaç per la llengua a l'escola i en la societat.

Les persones de la Junta d'ÒC —admirables per la convicció, per la generositat i per l'activitat— van plantar cara a ministres, governadors i alcaldes del règim, quan convingué, mostrant una gran comprensió i atenció a les reivindicacions laborals dels professors, que sovint no foren del tot ben enfocades. I els professors, veritables militants de la llengua, i docents innovadors. Perquè cal fer justícia a aquest col·lectiu: la renovació pedagògica global a l'escola pública de Catalunya és deutora en gran part a la introducció de la llengua catalana que aportaren des dels anys seixanta fins a 1978 els professors de català de la DEC allà on pogueren actuar.

El curs 1978-1979, el col·lectiu docent fou contractat per la Generalitat arran del Decret 2092/1978, que va ser negociat amb Madrid pel Govern Tarradellas.

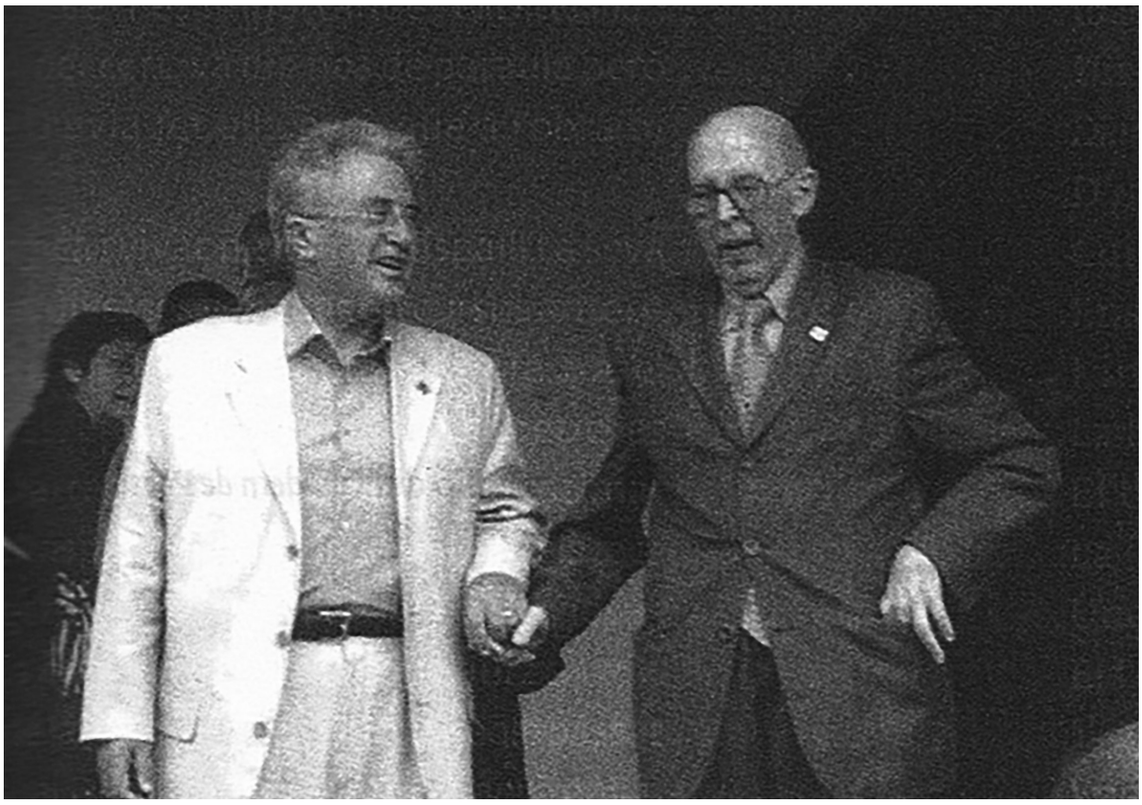

Joaquim Arenas i Joan Triadú a la sortida de l'església de Cantonigròs